МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет Географічний
Кафедра раціонального використання природних
ресурсів і охорона природи

Затверджено
На засіданні кафедри РВПР І ОП
факультету географічного
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № _1_ від "_31_"_серпня_2023 р.)

Завідувач кафедри_____ Рожко І. М.

Силабус

з навчальної дисципліни

«Управління природокористуванням»,

що викладається в межах ОПП (ОПН)

другого (магістерського) рівня вищої освіти для здобувачів

зі спеціальності 106 Географія

Львів 2023

Назва курсу	Управління природокористуванням
Адреса викладання курсу	вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000 Географічний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра раціонального використання природних ресурсів і охорони природи.
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 Природничі науки, 106 Географія
Викладачі курсу	КойноваІ.Б., кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри РВПР і ОП.
Контактна інформація викладачів	Iryna.Koynova@lnu.edu.ua, https://geography.lnu.edu.ua/employee/kojnova-iryna-bohdanivna
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі он-лайн консультації через Tims або Skype. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
Сторінка курсу	https://geography.lnu.edu.ua/course
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати студентам необхідні знання і вміння, необхідні для того, щоб у подальшій професійній діяльності застосовувати теорію управління природокористуванням для прийняття еколого-зорієнтованих управлінських рішень на будь-якому рівні, а також розробляти і запроваджувати системи екологічного менеджменту на суб'єктах управління згідно міжнародних стандартів.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Управління природокористуванням» є навчальною дисципліною з циклу професійної та практичної підготовки спеціальності 106 Географія другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка викладається у 1 семестрі в обсязі 5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Мета: сформувати у студентів знання щодо методології сучасного управління природокористуванням з використанням закордонного досвіду на різних рівнях - державному, регіональному, локальному в Україні та практичні навички розроблення і запровадження системи екологічного менеджменту на суб'єктах управління згідно міжнародних стандартів. Цілі: - засвоїти теоретико-методологічні основи сучасного управління та специфіку управління використанням природних ресурсів; - навчити студентів використовувати на практиці успішні вітчизняні та закордонні методи управління природокористуванням; - розглянути різні підходи та інструменти управління природокористуваннямз позицій збалансованого розвитку територій; - сформувати вміння та навички для розроблення та запровадження Системи Екологічного Менеджменту на підприємствах/організаціях різного виду діяльності. У результаті навчання студенти мають набути таких загальних і спеціальних (фахових) компетентностей. Загальні компетентності: ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення. Спеціальні (фахові) компетентності: СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей

	взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів. СК 4. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня. СК 5. Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, проводити їхню геоекологічну й супільно-географічну експертизу та моніторинг. СК 6. Здатність застосовувати у професійній діяльності теоретичні знання і практичні навички системного аналізу і синтезу, географічного моделювання та прогнозування. СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку. СК.11. Здатність приймати оптимальні управлінські рішення у виробничій діяльності
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 2. Поп С.С. Управління природокористуванням: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Ужгород: УжНУ, 2021. – 86 с. 3. Екологія і організація природоохоронної діяльності: Навчальний посібник. – К.:, 2006.– 304 с 4. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 5. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 6. НазарукМ.М., КойноваІ.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 7. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 8. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 9. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016 Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-

	ISO_14001-2015-.pdf 10. Огляд результативності природоохоронної діяльності. Україна. 2-й огляд. – ООН. Нью-Йорк і Женева, 2007.– 223 с. 11. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 12. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 13. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.- Routledge, 2005 – 276 p. 14. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED. PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161. 15. Environmental management systems – Requirements with guidance for use: ISO 14001:2004. – [Second edition 2004-11-15]. – Geneva, 2004. – 23 p. Додаткова література: 1. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року //Відомості Верховної Ради, 2019, № 16, ст.70 2. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41, ст. 546 3. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. «Про екологічний аудит» – Урядовий кур'єр . – 2004. - № 150. 4. Закон України Про стандартизацію // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 31, ст.1058. 5. Закон України Про управління відходами – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text Інтернет-джерела. 1. http://www.menr.gov.ua – офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 2. http://www.ecology.lviv.ua – сайт департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації 3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-stan-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html 4. http://www.proeco.visti.net/naturalist/greenworld - сайт інформаційного центру української екологічної асоціації "Зелений світ". Новини в галузі збереження навколишнього середовища та ресурсів.
Тривалість курсу	150 год., 5 кредити
Обсяг курсу	48 години аудиторних занять (з них: 32 годин лекцій і 16 годин практичних занять) та 102 години самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде **знати:** - як здійснюється управління природокористуванням в Україні на різних рівнях; - сучасне природоохоронне та ресурсне законодавство України; - міжнародні угоди щодо раціоналізації природокористування, що ратифікувала Україна; - закордонний досвід управління природокористуванням; - стандарти, що застосовують для ефективного управління природокористуванням та охороною природи; - різні підходи та методи щодо прийняття природо-

	зорієнтованих рішень. **вміти:** - здійснювати управління природокористуванням на основі сучасного законодавства, знань екологічних закономірностей та принципів збалансованого розвитку; - аналізувати екологічну політику України; - запроваджувати системи екологічного управління на підприємствах; - застосовувати різні методи та інструменти управління природокористуванням з врахуванням закордонного досвіду. Курс повинен сприяти набуттю таких **програмних результатів** навчання: ПРН 5. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень. ПРН 6. Застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку. ПРН 7. Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня. ПРН 9. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг. ПРН11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму. ПРН12. Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень. ПРН14. Оцінювати масштаби та вміти запропонувати шляхи подолання негативних явищ у географічній оболонці.
Ключові слова	Природокористування, управління, екологічний менеджмент, системний аналіз, екологічний імператив, екологічна політика, екологічне законодавство, функції екоменеджменту, екологічні закони, попереджувальний підхід, повний життєвий цикл продукції, система екологічного менеджменту, екологічний аспект діяльності підприємства, відповідальне споживання, екологізація життєдіяльності, збалансоване природокористування, низьковуглецевий розвиток економіки, екологічні стандарти, економічні збитки від забруднення довкілля, недоотримана вигода, розширена відповідальність виробника.
Формат курсу	Очний /заочний
	Проведення лекцій, семінарських /практичних робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	Подано нижче у формі СХЕМИ КУРСУ**
Підсумковий контроль, форма	залік в кінці семестру, комбінований
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з наступних дисциплін: Екологія, Раціональне природокористування, Соціальна екологія, Економіка природокористування, достатніх для сприйняття категоріального апарату даного курсу, розуміння підходів до вибору ефективних заходів екологізації діяльності будь-якого підприємства, організації, установи.
Навчальні методи та техніки, які будуть	лекції, презентації, дискусія-обговорення актуальних проблем, колаборативне навчання (форми –спільні та індивідуальні дослідні

використовуватися під час викладання курсу	проєкти, тьюторство тощо) проектно-орієнтоване навчання. Лекції супроводжуються демонстрацією схем, таблиць з використанням мультимедійного обладнання.
Необхідне обладнання	Комп'ютер та проектор із загальновживаними програмами та операційними системами: Microsoft Office Word, Microsoft Office Excel, Microsoft Office PowerPoint, Paint. Для забезпечення дистанційного навчання: програми ZOOM і TEAMS
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	*Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:* *• практичні/самостійні тощо – 40% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 40;* *індивідуальне завдання - 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 30;* *• контрольні заміри (1 модуль): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів –30.* *Підсумкова максимальна кількість балів__100__* *На модульній роботі кожен студент отримує завдання, яке містить теоретичні запитання, завдання на перевірку практичного застосування теоретичних знань, набір термінів і визначень. Отримані бали за модуль та ІДЗ додаються до балів, отриманих на семінарських та практичних заняттях.* ***Письмові роботи:** Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, індивідуальне завдання тощо).* ***Академічна доброчесність**: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.* ***Відвідання занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні зайняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.* ***Література.** Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.* ***Політика виставлення балів.** Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.* *Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.*
Питання до заліку чи екзамену.	1. Поняття та основні функції управління природокористуванням 2. Основні принципи й елементи управління природокористуванням 3. Предмет, мета і завдання управління природокористуванням 4. Системний підхід у дослідженнях управління природокористуванням. 5. Правове забезпечення управління природокористуванням

	6. Сучасна екологічна політики України - зміст і завдання 7. Екологічний менеджмент як механізм гармонізації системи „природа-суспільство" 8. Сучасні вимоги до екологічного менеджменту 9. Тлумачення понять екологічне управління, екологічний менеджмент, система екологічного менеджменту 10. Система екологічного менеджменту в Україні 11. Історія розвитку екологічного менеджменту в світі 12. Перспективи розвитку та концепція екологічного менеджменту в Україні 13. Стандарти ДСТУ ІСО 14000 : 2015 - Система екологічного менеджменту - історія та хронологія розвитку 14. Переваги від введення системи екологічного менеджменту і витрати на її реалізацію 15. Етапи впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві 16. Попереджувальний підхід як основа системи екологічного менеджменту. Приклади застосування 17. Еколого-економічні ефекти запровадження "чистого виробництва" 18. Попередній екологічний аналіз діяльності підприємства 19. Екологічні аспекти основної діяльності підприємства 20. Екологічні аспекти невиробничої діяльності підприємства 21. Екологічні аспекти виробництва побічної продукції при роботі підприємства 22. Екологічні аспекти діяльності підприємства: сфера послуг 23. Екологічна політика підприємства: розробка, оформлення, запровадження 24. Стадія планування при впровадження СЕМ на підприємстві 25. Постановка цілей і завдань при впровадженні СЕМ на підприємстві 26. Програма екологічного менеджменту на підприємстві: формування, впровадження 27. Механізм впровадження системи екологічного менеджменту 28. Можливості запровадження екологічних імперативів при прийнятті управлінських рішень на різних рівнях в Україні. 29. Приклади застосування сучасних інструментів екологічного менеджменту на регіональному та локальному рівні в Україні та можливості щодо їх вдосконалення з використанням закордонного досвіду. 30. Відходи виробництва і споживання як цінні вторинні ресурси 31. Сучасне управління поводженням з відходами в Україні. 32. Специфіка управління небезпечними відходами. 33. Піраміда поводження з відходами, як основа ефективного управління 34. Управління ресурсокористуванням на місцевому рівні. Місцеві екологічні плани дій. 35. Басейнове управління водними ресурсами 36. Управління земельними ресурсами та його оптимізація.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль 1										
Т 1-2	Т 3-4	Т 5-6	Т 7-8	Т 9-10	Т 11-12	Т 13-14	Т 15-16	ІДЗ	М 1	100
5	5	5	5	5	5	5	5	30	30	

Т1, Т2 ... Т8 – теми, ІДЗ – індивідуальне дослідне завдання, М 1 – модульна робота

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою**	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	**для заліку**
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81 – 89	B	добре	
71 – 80	C		
61 – 70	D	задовільно	
51 – 60	E		
21 – 50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 20	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Схема курсу «Управління природокористуванням»

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності	Література.*** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
1 тиждень/ 7 год	Тема 1. Методологія управління природокористуванням. Базові теоретичні принципи, підходи та функції. *Природоохоронне законодавство України. Екологічна політика України* .	Лекція *Самостійна робота*	1. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 3. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 4. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 5. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED. PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.	2 год. *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару,* 5 год.	1 тиждень
2 тиждень/ 7 год	Тема 2. Ефективне природокористування - передумова виходу з еколого-економічної кризи. Екологічний імператив. *Основні відмінності між раціональним та нераціональним природокористуванням. Аналіз конкретних прикладів*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 4. НазарукМ.М., КойноваІ.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка*	2 тиждень

			регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 6. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED. PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.	*до семінару, 5 год*	
2 тиждень/ 2 год	Тема 1-2. Методологія управління природокористуванням. Базові теоретичні принципи та підходи. Екологічний менеджмент як механізми гармонізації системи „природа-суспільство". Системність управління. Екологічний імператив. **Дискусія на тему :** Чому сучасне управління природокористуванням України неефективне при такому розгалуженому природоохоронному законодавстві?	Семінар, групова дискусія,	1. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Шлапак Н. С. Екологічний менеджмент : підручник / Н. С. Шлапак, В. С. Волошин, Т. В. Серкутан. – Маріуполь : ПДТУ, 2016. – 205 с. 4. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 6. ENVIRONMENTAL MANAGEMENT // FRAME WORK SHEFFIELD RESOURCES LIMITED.PUBLIC ENVIRONMENTAL REVIEW, 2019. – P. 158 – 161.	2 год	2 тиждень
3 тиждень/ 7 год	Тема 3.Система державного управління природокористуванням. Загальнодержавний та галузевий рівень управління *Аналіз функцій та обов'язків*	Лекція, *Самості йна*	1. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.	2 год *Опрацювання літератури, самостійн*	3 тиждень

	міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України	*робота*	3. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 4. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів	*а робота підготовка до семінару, 5 год*	
4 тиждень/ 7 год	Тема 4.Система державного управління природними ресурсами в Україні *Аналіз функцій та обов'язків та агенцій, що здійснюють управління природними ресурсами в Україні.*	Лекція, *Самості йна робота*	1. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 2. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 3. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 4. Офіційні сайти державних агенцій управління природними ресурсами в Україні	2 год *Опрацювання літератури, самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	4 тиждень
4 тиждень/ 2 год	Тема 3-4. Аналіз функцій та зобов'язань міністерств та відомств, що здійснюють управління природними ресурсами. **Дискусія на тему :** Який підхід в управлінні природокористуванням ефективніший : ресурсний чи галузевий?	Семінар, групова дискусія,	1. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 4. Офіційні сайти державних агенцій управління природними ресурсами в Україні 5. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів	2 год	4 тиждень
5 тиждень, 7 год.	Тема 5. Управління природними ресурсами на місцевому рівні.	Лекція,	1. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 2. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної	2 год	5 тиждень

	Аналіз функцій та повноважень департаментів екології та природних ресурсів державних обласних адміністрацій в Україні	*Самостійна робота*	екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державнеуправління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. – http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 3. Основие кології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 4. НазарукМ.М., КойноваІ.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 5. Сайти державних обласних адміністрацій	*Опрацювання літератури, самостійна робота, підготовка до семінару, 5 год*	
6 тиждень, 7 год	Тема 6. Вдосконалення Управління природними ресурсами на місцевому рівні шляхом розроблення та реалізації Місцевих екологічних планів дій. Досвід розробки та запровадження МЕПД в Україні *Аналіз МЕПД, розробленого і реалізованого в Україні. Причини недовиконання*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/T192697?an=1 2. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/KR210443?an=8 3. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	2 год *Опрацювання літератури, самостійна робота, підготовка до семінару, 5 год*	6 тиждень
6 тиждень, 2 год	Тема 5-6. Вивчення закордонного досвіду ресурсного управління на місцевому рівні. Місцевий екологічний план дій.	Семінар, групова дискусія,	1. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/T192697?an=1 2. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року – режим доступу : https://ips.ligazakon.net/document/KR210443?an=8 3. Місцевий екологічний план дій «Вода для життя» для міста Чортків. – режим доступу : chrome-	2 год	6 тиждень

			extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://greenworld.in.ua/files/docs/1364759254.pdf 4. Місцевий план дій в галузі довкілля та енергетики м.Ніжина . – режим доступу : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://civitas.eu/sites/default/files/leaps_nizhyn_2017-2020.pdf		
7 тиждень/ 7 год	Тема 7. Міжнародні екологічні стандарти: Система екологічного менеджменту ISO – 14000. Історія, особливості переваги. Можливості запровадження в Україні, приклади успішної роботи СЕМа в Україні *Пошук підприємств України, що працюють за стандартами ІСО 14000*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 - 276p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	7 тиждень
8 тиждень/ 7 год	Тема 8. Процедура розробки та запровадження системи екологічного менеджменту на підприємствах та в організаціях України. Етапи запровадження. *Визначення екологічних аспектів діяльності університету, офісу фірми (60 осіб), фермерського господарства*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування.	2 год *Опрацювання літератури самостійн*	8 тиждень

	(вирощування соняшника).		Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 – 276 p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	*а робота підготовка до семінару, 5 год*	
8 тиждень/ 2 год	Тема 7-8. Історія міжнародних екологічних стандартів. Особливості та переваги Систем екологічного менеджменту ISO – 14000. Можливості запровадження в Україні, приклади успішної роботи СЕМа в Україні. Основні етапи запровадження.	Семінар, групова дискусія,	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 - 276p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	2 год	8 тиждень
9 тиждень/ 7 год	Тема 9. Етапи запровадження СЕМ. Екологічні аспекти діяльності підприємства. *Проаналізуйте і виявіть екологічні*	Лекція, *Самості*	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного	2 год *Опрацювання літератур*	9 тиждень

	аспекти діяльності університету, офісу фірми (60 осіб), фермерського господарства (вирощування соняшника).	*йна робота*	управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 – 276 p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120.	*и самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	
10 тиждень/ 7 год	Тема 10. Етапи запровадження СЕМ Розроблення екологічної політики. Формування стратегічних цілей та завдань, їхнє виконання. Сертифікація та аудит. Контроль і постійне вдосконалення *Проаналізуйте екологічні політики підприємств України, що працюють за стандартами ІСО 14000*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Екологічна політика, програми, стратегічні плани дій Електронний ресурс. – режим доступу: https://pidru4niki.com/16520205/ekologiya/ekologichna_politika_programi_strategichni_plani_diy. 2. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 3. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	10 тиждень
10 тиждень/ 2 год	Тема 9-10.Методика та етапи впровадження системи екологічного менеджменту в організаціях, на підприємствах різних видів діяльності **Дискусія на тему :** Чи заміна адміністративного керування природокористуванням на систему	Семінар, групова дискусія	1. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. – режим доступу : https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf 2. ДСТУ ISO 14001-2015. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування.	2 год	10 тиждень

	екологічного менеджменту допоможе Україні збалансовано розвиватись, виконуючи міжнародні екологічні зобов'язання ?		Київ, 2016. Електронний ресурс. – режим доступу: https://quality.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3-ISO_14001-2015-.pdf 3. Christopher J. Barrow Environmental Management and Development / Christopher J. Barrow.-Routledge, 2005 - 276p. 4. Демяненко К.А. Сутність екологічного менеджменту та конкурентноспроможності підприємства // Економічний аналіз, 2015. – Том 19. № 3. С.114 – 120. 5. Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. «Про екологічний аудит» – Урядовий кур'єр . – 2004. - № 150. 6. Закон України Про стандартизацію // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 31, ст.1058		
11 тиждень/ 7 год	Тема 11. Управління землекористуванням в Україні. Кадастр земельних ресурсів. Земельний кодекс України. *Основні стратегічні напрямки земельної політики України щодо попередження деградації земель*	Лекція *Самостійна робота*	1. Закон України «Про охорону земель». - Інтерне ресурс:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text 2. Земельний кодекс України. Інтернет ресурс: https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/kodeksi/63772.html 3. Відкриті дані земельного кадастру України https://kadastr.live/#5/48.43/32.77 4. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціолізації, практики: монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Р.М. Курильців, Т.М. Прядка, Н.А. Третяк; [за заг. ред. А.М. Третяка]. – Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. – 227 с. 5. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	11 тиждень
12 тиждень/ 7 год	Тема 12.Економічні аспекти природокористування. Плата за використання природних ресурсів.	Лекція,	1. Податковий кодекс України. Інтернет ресурс: https://tax.gov.ua/nk/ 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент.	2 год	12 тиждень

	Екологічний податок**.** Можливості запровадження інших економічних інструментів регулювання природокористування з використанням закордонного досвіду. *Закордонний досвід екологічного страхування, продаж квот на викиди забруднюючих речовин*	*Самостійна робота*	Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 3. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 5. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 6. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях // Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. - http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051	*Опрацювання літератури самостійна робота підготовка до семінару, 5 год*	
12 тиждень/ 2 год	Тема 11- 12.Економічні аспекти природокористування. Плата за використання природних ресурсів. Екологічний податок**.** Використання земельних ресурсів та особливості плати за землю	Семінар, групова дискусія	1. Податковий кодекс України. Інтернет ресурс: https://tax.gov.ua/nk/ 2. Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. Запитання та відповіді: Навчальний посібник. – Львів: Еней, 2004. – 216с. 3. Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 4. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 5. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 6. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях //Державне управління: удосконалення та розвиток № 9, 2016. -	2 год	12 тиждень

			http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051		
13 тиждень/ 12 год	Тема 13. Основи раціоналізації ресурсного управління на прикладі поводження з відходами. Відходи заміна первинним природним ресурсам. Ієрархія управління відходами. Закордонний досвід. *Аналіз прикладів використання відходів як вторинних ресурсів*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Закон України Про управління відходами – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text 2. Тевкун Т. Ієрархія поводження з відходами // МБО «Екологія-Право-Людина». – режим доступу: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Iyerarhiya-povodzhennya-z-vidhodamy.-SHHo-tse-take-i-yak-vprovadyty-v-Ukrayini.pdf 3. Микітчак Г., Койнова І. Вторинні ресурси твердих побутових відходів // Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – С. 534-546. 4. Койнова І. Використання вторинних ресурсів твердих побутових відходів. Сучасні напрями вирішення екологічних проблем. / В. Брусак, Є. Іванов, Д. Кричевська, І. Ковальчук, І. Койнова, Л. Курганевич, М. Лопушанська, О. Пилипович, Б. Сенчина // Геоекологія Львівської області / Під редакцією Є. Іванова. – Львів: Простір-М, 2021. – С. 493–502.	2 год *Опрацювання літератури, самостійна робота, 5 год підготовка до захисту індивідуальних проектів, 5 год*	13 тиждень
14 тиждень/ 12 год	Тема 14. Сучасне басейнове управління водними ресурсами в Україні. Проблеми, позитивні зміни, оптимізація. *Виявлення типових екологічних проблем, що виникають внаслідок неефективного управління водними ресурсами в Україні*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Водний кодекс України, 1995 // Відомості Верховної Ради України. 1995.№ 24. Ст. 189. 2. Басейнові управління водних ресурсів України. – режим доступу: https://www.davr.gov.ua/basejnovi-upravlinnya-vodnih-resursiv 3. Кузнецов С., Слатвінська В. Басейновий принцип управління водними ресурсами //Публічне адміністрування, адміністративне та інформаційне право №2 (4), 2017. – С. 74-84. 4. Янковська Л., Новицька С., Цідило А. Басейновий підхід до дослідження проблем природокористування. – DOI: https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.1.25 5. Койнова І.Б., Чорна А.-К. Водойми міста Львова: сучасний геоекологічний стан та можливості його покращення // Людина та довкілля. Проблеми	2 год *Опрацювання літератури самостійна робота, 5 год, підготовка до захисту індивідуальних проектів,*	14 тиждень

			неоекології. – Харків – 2019.– № 32. – С.6–15. http://journals.uran.ua/ludina_dov/article/view/192799	*5 год*	
14 тиждень/ 2 год	Захист індивідуальних завдань-проектів «Можливості удосконалення управління природокористуванням на об'єкті/території індивідуального магістерського дослідження»	Семінар, дискусія,	1. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с.	2 год	14 тиждень
15 тиждень/ 13 год	Тема 15. Управління екомережею в межах України та її об'єднання із загальноєвропейською *Аналіз Панєвропейської та української екологічної мережі*	Лекція, *Самостійна робота*	1. Закон України Про екологічну мережу України, 2004. – Інтернет ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text 2. Екомережа – Інтернет ресурс: https://necu.org.ua/ekonet/ 3. Бруса В., Кричевська Д., Сенчина Б. Екологічна мережа фонду // Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – С. 442-456. 4. Койнова І.Б. Сучасний стан природно-заповідного фонду // Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – С. 425-441. 5. Що таке Смарагдова мережа і чому вона потрібна українцям. – Інтернет ресурс: https://ecoaction.org.ua/emerald-ua.html?gclid=CjwKCAjwrdmhBhBBEiwA4Hx5g_iQXQ__icanuINoQoSzReyEUHnVdw7KfNzbXUlfCsCDD-IqCHvwdxoCkikQAvD_BwE 6. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Національна екологічна мережа як складова частина Панєвропейської екологічної мережі / Ю. Р. Шеляг-Сосонко, О. В. Дудкін, М. М. Коржнєв [та ін.]. – К., 2005. – 62 с.	2 год *Опрацювання літератури, самостійна робота, підготовка до захисту індивідуальних проектів, 5 год, підготовка до модуля 6 год*	15 тиждень
16 тиждень/ 13 год	Тема 16. Оптимізація сучасної української системи управління природокористуванням	Лекція,	1.Екологічне управління : Підручник / В.Я.Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с. 2. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За	2 год *Опрацюва*	16 тиждень

		Модульна робота	ред. В.Ф.Семенова, О.Л. Михайлюк. – К., 2004. – 407 с. 3. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористування: Підручник / за ред. Л.Г. Мельника, К.М. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с. 4. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с. 5. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2019 році https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-stan-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html 6. http://www.proeco.visti.net/naturalist/greenworld - сайт інформаційного центру української екологічної асоціації "Зелений світ". Новини в галузі збереження навколишнього середовища та ресурсів.	*ння літератури, підготовка до захисту індивідуальних проектів, 5 год, підготовка до модуля 6 год*	
16 тиждень/ 2 год	Захист індивідуальних завдань-проектів «Можливості удосконалення управління природокористуванням на об'єкті/території індивідуального магістерського дослідження»	Семінар, дискусія,	1. Управління у сфері охорони довкілля та природокористування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Київ, 2003.– 160 с.	2 год	16 тиждень